

בענין חצי דבר בגניבה ומכירה בנפש

גרסינן (סנהדרין פו.) איתמר עידי גניבה ועידי מכירה בנפש שהוזמו חזקיה אמר אין נהרגין ר' יוחנן אמר נהרגין חזקיה דאמר כר' עקיבא דאמר דבר ולא חצי דבר ורבי יוחנן אמר כרבנן דאמרי דבר ואפי' חצי דבר. ופירש"י (ד"ה עידי) וז"ל שני כיתי עדים אחת העידה שגנב את הנפש ואחת העידה שמכר אין נהרגין כדמפרש טעמא ואזיל וכיון דאינהו לא מקטלי איהו נמי אם לא הוזמו לא מקטיל דהוי' לה עדות שאי אתה יכול להזימה ולא משכחת לה דמקטיל אלא בכת אחת שמעידין על הגניבה ועל המכירה עכ"ל. והנה הקושיא בולטת דמה ראה רש"י צורך לפטור את הגנב משום שעדיו עשאאי"ל, הא יש לפוטרו בפשיטות משום שאין כאן עדות שלמה לחייבו אליבא דר"ע, דהא אין כאן אלא חצי דבר. ועיין במהרש"ל שעמד בזה ונדחק ליישב, אך כבר דחה המהרש"א דבריו בטענה ברורה, וא"כ דברי רש"י עדיין זקוקים הסבר. ובאמת על עיקר השאלה בקשר לסוגיא כבר עמדו גדולי הראשונים. דיעויין בדברי ה"בעל המאור" בסוגיין שהקשה "דאדמיפלגי בעדים שהוזמו ליפלוג בגנב גופיה ואנא ידענא ממילא כי דין העדים שהוזמו כדין הגנב עצמו". וכתב דאח"נ דהוה מצינן לאקשוויי הכי אלא דלא דייקינן בהאי שמעתא כולי האי משום דלא קיימא למסקנא, דכי אתא רב פפא וקאמר (פו:) בעידי מכירה כ"ע לא פליגי דנהרגין כי פליגי בעידי גניבה חזקיה אמר אין נהרגין גניבה לחודה קיימא ומכירה לחודה קיימא ר' יוחנן אמר נהרגין גניבה אתחלתא דמכירה היא, אז הדרינן בן וסברינן דלא פליגי חזקיה ור' יוחנן בדבר ולא חצי דבר כלל. ואף הר"ן בחידושו הביא קושיא זו ותירץ דנקט פלוגתייהו בעדים לאשמועינן דטעמיה דר' יוחנן משום דבר ואפי' חצי דבר הוא. דאלו הוה נקט פלוגתייהו בגנב עצמו הוה ס"ד דלעולם קסבר אף ר' יוחנן כר"ע אלא דמחייב את הגנב משום דמכירה לחודה קיימא ויש כאן דבר שלם. ולהכי מייתינן פלוגתייהו בעדים דליכא למיטעי הכי, דחיובא דעדי גניבה על כרחך מבוסס אדבר ואפי' חצי דבר. אולם לדברי רש"י אין שני תירוצים אלו מעלים ארוכה. דתירוצ' הרז"ה לא ניתן להאמר אליביה משום דכתב רש"י להדיא (פו: ד"ה ושנים) דאף אליבא דמסקנת רב פפא פליגי חזקיה ור' יוחנן בדבר וחצי דבר. ואף תירוצ' הר"ן אינו מספיק שהרי לדבריו יוצא דלחזקיה

אה"נ שהגנב עצמו יהא פטור משום חצי דבר, ואלו רש"י לא פטרו אלא מטעם עשאאי"ל. וא"כ הקושיא בדבריו במקומה עומדת.

ובהסבר הדברים, נראה דתחלה יש לעיין למה באמת לא תהא עדות גניבה חצי דבר אף לגבי הגנב. והנה יעויין בשמעתא דמרובה (ב"ק ע:): אמתני' דגנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם או על פי שנים אחרים דקאמר התם אביי אפילו תימא רבי עקיבא מי לא מודה רבי עקיבא בשנים אומרים קידש ושנים אומרים בעל דאע"ג דעדי ביאה צריכי לעדי קדושין כיון דעדי קדושין לא צריכי לעדי ביאה דבר קרינא ביה ה"נ אע"ג דעדי טביחה צריכי לעדי גניבה כיון דעדי גניבה לא צריכי לעדי טביחה דבר קרינא בי, ע"כ. ובפירושו דבריו, שמעתי ממו"ר הגרי"ד סלוציק שליט"א בשם זקנו הגר"ח זצ"ל, דבאמת אין הקובע כאן מה שאין כת אחת צריכה לחבירתה, אלא שאי-תליית כל הגדה בחבירתה מורה ומוכיחה על עצמאותה ושלמותה. והרי אי-תלייה זו בגדר ראייה על שלימות הגדה ולא בגדר קובע. ובכך נראה דיש להציע דאפילו לר' עקיבא לא נאמר דין חצי דבר אלא במקום ששתי כתי עדים מעידות על שני חצאי ענין אחד וגורם אחד. וכגון שמעידים על חצי שני חזקה או חצי שערות. אך במקום דבעינן צרוף שני עניינים שונים לגמרי כדי להוות איזה דין מסויים, לא אמרינן דעדות אכל חדא וחדא הוה חצי דבר, אלא כל אחד ואחד ענין ודבר בפני עצמו וחלה עליו הגדה שלמה, ואף דבעינן צירופם כדי להוות חלות או חיוב מסויים. דפוק חזי בענין גדלות הא לא שקלינן וטרינן (איברא אליבא דרבנן) אלא בענין חלוק עדות שערות עצמן, אך מעולם לא שמענו — ואפילו לר"ע — דניבעי דאותם העדים יעידו גם על שנים וגם על סימנים. ובשלמא אם נימא (ועיין בזה ב"שב שמעתתא", שמעתא ה', פ' י"א) דהקובע היחידי של גדלות הוא סימנים, ושנים הם רק שיעור בסימנים דקודם שנות גדלות אין השערות אלא שומא, או ניתא דיש לומר דעדות סימנים הרי היא עדות שלמה ודבר שלם, ועדות שנים אינה אלא גלוי מילתא בענין הכשר הסימנים. אך אי נימא (ולדברי ה"שב שמעתתא" שם הא קי"ל הכי, למאי דנקטינן דתוך זמן כלפני זמן דמי) דשנים הם קובע של גדלות בפני עצמם דגדלות נקבעת ע"י ב' גורמים עצמאיים, שנים וסימנים, או למה באמת לא תחשב כל עדות שערות חצי דבר. והנראה בזה דבמקום שדין אחד חל על ידי ב' גורמים שונים לגמרי, דאין עדות אכל אחד חשובה חצי דבר, ולו משכחת לה איזה קנין, למשל, שחל על ידי שני מעשי קנין שונים, כגון כסף ומשיכה, ודאי נראה שלא היינו מזקיקים שאותם העדים יעידו על שני הקניינים. דאטו נימא דבמכירת שטרות ניבעי שאותם העדים יעידו על הכתיבה ועל המסירה. דנראה דעיקר דין דבר ולא חצי דבר לא נאמר — ואפי' לר"ע —

לגבי החיוב שהעדים באים לחדש, אלא לגבי המעשה שעליו באה הגדתם. ואף אם כדי להוות איזה חיוב נצטרך לצרף שתי הגדות, לא איכפת לן בהא, אם רק כל הגדה באה על מעשה שלם, דאף לר"ע אין צורך שיתהווה כל החיוב דוקא ע"י כת אחת המעידה על כל צדדיו וחלקיו, אלא בעינן רק שהמעשה שעליו מגידים יהא דבר שלם בפ"ע.

והנה נשוב לדידן, נראה דודאי מצד המעשה עצמו הו"א גניבה מעשה שלם בפ"ע והו"א הגדה אגניבה דבר שלם. דאפילו למאי דלא סליק אדעתין השתא דלקי אגניבה, מ"מ הא ודאי דהוה מעשה עבירה שלם בפ"ע וודאי דנפסל לעדות על ידו, ואף אם נניח דאינו מהווה שום חיובים, מ"מ הוה מעשה שלם בפ"ע והגדה עליו הו"א דבר, ולא חשיבא חצי דבר. אלא דסבר רש"י דכל זה לענין חיוב הגנב עצמו, דאף בהעידו שנים על הגניבה ושנים אחרים על המכירה חייב. אך לגבי חיוב העדים הזוממין נקבעה ההלכה דאינם חייבים אלא אם כן התהווה כל החיוב על ידם, דלענין חיוב כאשר זמם באמת נאמר דין דבר ולא חצי דבר בחיוב שבאים לחדש ולא במעשה שעליו באים להעיד, דכשבאים לחייבם משום הגדה שבה זממו לחייב, אינם חייבים אא"כ כל החיוב היה נקבע ע"י הגדתם, ובמקום שלא היתה הגדתם קובעת חיוב אלא בסיוע עדים אחרים המעידים על מעשה אחר, אז חשיבא חצי דבר ופטורים. (וזה חסרון בעדותם — דאין כאן עדות שלמה שנוכל לחייב מחמתה — ולא חסרון בחלות חיוב ההזמה, דהא תלינן לה בדר"ע ורבנן.) אלא, שאף שחלוק זה ניתן להאמר מצד הסברא, מ"מ יש לעורר נגדו מסוגיא ערוכה דמרובה (ב"ק ע:); דבה חזינן דעדי טביחה שהוזמו משלמים תשלומי ב' וג' ואפילו לר"ע, ואף שאין חיוב טביחה חל אלא בצירוף עדי גניבה, וצ"ע.

וכדי לעמוד על אמתת הדברים, יש לעיין ביסוד דין גונב נפש. דהנה חיוב גונב ומוכר נפש דחייב בצירוף גניבה ומכירה, יש להסביר על פנים שונים. דיעויין בספר החינוך (מצוה ל"ו) שכתב וז"ל שלא לגנוב נפש מישראל שנאמר לא תגנוב ובא הפירוש שבגונב נפשות הכתוב מדבר... ועובר עליה וגונב נפש חייב חנק והוא שמכר אותו נפש שכן בא הפירוש שאין החיוב חל עליו עד שימכור שכתוב אחר מגלה עליו דכתיב וגונב איש ומכרו מות יומת עכ"ל. והיוצא ברור מדבריו דכל חיוב גונב ומוכר נפש הוה משם הגניבה ואך ורק משום גניבה דקעבר אלא תגנוב, ואין המכירה אלא תנאי בגניבה, וכמו עימור דהוה תנאי בגניבה דאינו חייב אגניבה אלא אם כן התעמר, ואף דודאי אין עמוד מחייב בתורת עצמו. וכן מוכח בדעתו מדבריו לקמן בלאו דלא ימכרו ממכרת עבד (מצוה שמ"ה) שכתב וז"ל שלא נמכור עבד עברי כדרך שמוכרין העבדים כנענים בהכרזה על אבן המקח אלא בהצנע ודרך כבוד

וכן בספרא לא ימכרו ממכרת עבד שלא ימכרו בסימטא ויעמידם על אבן המקח... והעובר ע"ז ומכר ע"ע כדרך שהעבדים כנעניים נמכרים עבר על לאו אבל מן הדומה שאין בו חיוב מלקות לפי שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה עכ"ל. ולא הזכיר כלל אסור מכירת נפש. והיינו משום דסבר דכל החיוב הוא משום אסור גניבה, ואין המכירה אלא תנאי בחיוב גניבה. [ובזה יש להבין מה שהק' «המנחת חנוך», סי' ל"ו, דלמה כתב החינוך דאין לוקין אלא ימכרו ממכרת עבד משום דאין בו מעשה, תיפוק לי' דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין בגונב ומוכר נפש. ולפי הנ"ל לק"מ, וק"ל.] ולאידך גיסא, יש מן הראשונים שכתבו דלדעת חזקיה דקאמר דגניבה לחודה קיימא ומכירה לחודה קיימא, אז כל החיוב הוא משום המכירה, אלא דאין מוכר חייב אלא במוכר עבד גנוב, אך לעולם אינו חייב אלא משום המכירה. שכן כתב הר"ן בחידושו וז"ל אלא ודאי כשאמר חזקיה אין נהרגין על עידי גנבה דוקא הוא אומר מפני שאין חיוב מיתה עליה אלא על המכירה שאחר הגנבה הוא החיוב והיינו דאמרינן לטעמיה דחזקיה גנבה לחודה קיימא ומכירה לחודה קיימא עכ"ל. והתוספות (פו: ד"ה גניבה) הוסיפו «ואפשר דלחזקיה לא בעי התראה». ועוד דעת שלישית בזה לרמב"ם שכתב (פ"ט מהל' גניבה הל' א') וז"ל כל הגונב נפש אדם עובר בלא תעשה שנאמר לא תגנוב... וכן המוכרו עובר בלא תעשה שזה בכלל לא ימכרו ממכרת עבד. ואין לוקין על שני לאוין אלו מפני שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין שנאמר כי ימצא איש גונב נפש מאחיו וכו' ומיתתו בחנק עכ"ל. ומשמע דהחיוב בא באמת בצירוף שני הלאוים וחייב משום שתי העבירות יחד. ועוד יותר ברור מללו דבריו בספר המצות שהביא חיוב גניבה ומכירה גם במצוה ל"ת רמ"ג בלאו דגניבה וגם במצוה רנ"ח בלאו דמכירה שאחרי שהביא דין הספרא דלא ימכרו בסימטא הוסיף וז"ל וזאת האזהרה כוללת בלא ספק אזהרה לגונב נפש מישראל שימכרהו שהוא ימכרהו בחזקת שהוא עבד כנעני ויהיה עובר על אמרו יתברך לא ימכרו ממכרת עבד וכבר קדם לנו זכרון זה. וכבר באר הכתוב שיהרג עכ"ל. וממש מפורשים בהגדרת חיוב זה הם דבריו לעיל במל"ת רמ"ג שכתב וז"ל שלא יקיימו עליו העונש עד שיגנוב וימכור וכשעבר על ב' לאוין אלו הוא חייב חנק כאמרו יתברך וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת עכ"ל. [ולכן באמת כתב הרמב"ם (פ"ט הל' א' מהל' גניבה) דמוכר נפש אינו לוקה משום דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, ודלא כהחינוך.] ובאמת דברי הרמב"ם הם כמעט מפורשים בסוגיא בברייתא — צטטה הרמב"ם שם בסה"מ — דתניא (סנהדרין פו.) אזהרה לגונב גפש מנין רבי יאשיה אמר מלא תגנוב רבי יונתן (הגירסא לפנינו ר' יוחנן, אך גי' הרמב"ם — ר' יונתן — ודאי הנכונה) אמר

מלא ימכרו ממכרת עבד ולא פליגי מר קא חשיב לאו דגניבה ומר קא חשיב לאו דמכירה. הרי דברים ברורים דחיוב גונב ומוכר נפש הוה משום עבירת שני האסורים, עד כי באמת יש לתמוה על דברי החינוך בזה.

והנה דברי הרמב"ם אלו הרי נאמרו להלכה, למאי דקי"ל כר' יוחנן, אך אליבא דחזקיה היה מקום לומר דיסכים עם דעת התוס' והר"ן דלעיל. אך בדעת רש"י נראה ברור דסבר דחיוב משום שתי העבירות הוא יסוד מוצק ומוסכם שאין כלל לזוז ממנו, ואף לדעת חזקיה, שהרי דברי הסוגיא סתומים, "ולא פליגי מר קא חשיב לאו דגניבה ומר קא חשיב לאו דמכירה". ולהכי הוכרח לפרש דאף למסקנא, אליבא דרב פפא, פליגי חזקיה ור' יוחנן בדר"ע ורבנן, ודלא כדברי הרז"ה. דסבר דאף לחזקיה אין לומר שחייב רק משום מכירה, דלכ"ע ודאי בעינן צירוף שתי העבירות, ורק צירופן מחייב.

והשתא דאתינן להכי, הרי מתורצת קושייתנו דלעיל בפשיטות. דלא דמי כלל גניבה ומכירה בנפש לגנב וטבח או מכר. דבטביחה ומכירה ודאי נראה דחיוב ד' זה' הוה חיוב עצמאי ואין לו זיקה מהותית עם הגניבה הקודמת. דאע"ג דאם אין גניבה אף טביחה ומכירה אין כאן, מ"מ אין הגניבה אלא תנאי בחיוב טביחה ומכירה דאינו חייב אטו"מ אא"כ טבח או מכר שור או שה גנב, אך לעולם חיוב אטביחה ומכירה הוא חיוב בפ"ע ועדים שבאים לחייב טביחה באים על חיוב שלם ושפיר מיקריא עדותם דבר שלם אף לגבי הזמה. אך בגונב ומוכר נפש אין החיוב אלא משום שתי העבירות ובצירופן, וא"כ לגבי עדים זוממים דתלוי דין חצי דבר לגביהו ביעילות הגדתם לקבוע חיוב שלם, הכא חשיבא חצי דבר שאין החיוב נקבע אלא ע"י צירוף שתי העבירות.

וליתר שאת, נראה עוד לחדש בענין חיוב גונב ומוכר נפש, דאינו חייב משום מעשי העבירה עצמם — וכמו בחלול שבת או אכילת חלב — אלא משום דעל ידי גניבתו ומכירתו חל שם גונב ומוכר נפש בגברא, ודין תורה הוא שגברא שיש בו שם גונב ומוכר נפש חייב מיתה. ואף דודאי כרוך חיובו בעבירה ודיינינן בסוגיין לענין יסוד אזהרתו, היינו משום דאי אפשר שיחול עליו עונש — או שם גברא הראוי לעונש — בלא אזהרה ועבירה, אך לעולם כשהעונש חל לא משום העבירה עצמה הוא בא אלא משום שעל ידה הוקבע שם גונב ומוכר נפש בגברא וקרינן ב'י' וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת. [ממש חלוק זה שמעתי ממו"ר שליט"א בהסבר חיוב עדים זוממים לדעת הרמב"ם.] ואף דיש להביא קצת סמוכים לדברים וכדלהלן, מ"מ עיקר סברא זו נראה דיש לבסס על ראיה פשוטה, כה פשוטה וכה יסודית שקשה אפילו לקראה ראיה — על עצם אופי חיוב גונב ומוכר נפש. דתמה על עצמך, וכי היכן מצינו חיוב הנובע מצירוף שתי עבירות שונות, כגון לא תגנוב ולא ימכרו

ממכרת עבד. והאיך אפשר לחייב מחמת עבירת שני אסורים נפרדים ושני לאוים שונים לגמרי. ואף דגזירת הכתוב היא ואין להרהר אחריה, מ"מ נראה דיש להסביר הענין ולקבוע אופי ההלכה על נכון, דכאן אין החיוב באמת משום צירוף שתי עבירות דצירוף כזה באמת קשה-הבנה, אך החיוב הוא מחמת שעל ידי מעשי העבירות חל שם גונב ומוכר נפש בגברא, ושם זה יכול לחול אף על ידי פעולות שונות. ויש להביא קצת ראיה ליסוד זה מדברי המכילתא ריש משפטים דאמרינן בה "וגונב איש ומכרו למה נא' לפי שהוא אומ' וכי ימצא איש גונב נפש מאחיו וגו' אין לי אלא עדים על גניבה עדים על מכירה מנין ת"ל וגונב איש ומכרו". ולכאורה דברי המכילתא משוללים הבנה דהאיך יעלה על הדעת דנחייבנו מבלי שיעידו עדים על שני מעשי העבירות. אך אם נפרש דאין חיוב גונב ומוכר משום מעשי העבירות אלא משום שם שחל בגנב על ידם, אז י"ל דהוה ס"ד דאם רק היו עדים על המכירה ואח"כ היה נודע לב"ד מצד אחר על הגניבה וכגון שהיה נודע להם שהיתה המכירה ברשות המוכר ושלא היה הנמכר עבדו, דעל כרחק היה הנמכר גונב, אז נחייבנו שהרי לא על הפעולה עצמה חיובו וא"כ לא בעינן עדים על הפעולה אלא בכל בירור סגי, קמ"ל דלא דמ"מ בעינן שיקבע שם גונב ומוכר על ידי העדאת עדים על המעשים שעל ידם חל בו שם גונב ומוכר נפש. [ואולם ראיה ברורה אין זו, די"ל דלא באה המכילתא אלא לאפוקי מדעת החינוך ומדעת התוספות אליבא דחוקיה, ולאשמועינן דחיוב גונב נפש נובע מצירוף שתי עבירות ושתי פעולות.] ועוד סמוכין לדברינו יש להביא מדברי סוגיין עצמה. דגרסינן בה להלן (פו:) אמר אביי הכל מודים בבן סורר ומורה והכל מודים בבן סו"מ ומחלוקת בבן סו"מ וכו' ומחלוקת בבן סו"מ שנים אומרים בפנינו גנב ושנים אומרים בפנינו אכל. והנה לפירוש התוס' דמחלוקת חזקיה ור' יוחנן היא בהגדרת יסוד חיוב גונב נפש אי הוה משום גניבה ומכירה או משום מכירה גרידא, צ"ע, דמאי מדמינן בן סורר ומורה לגונב נפש, אטו כולו איסורי בחדא מחתא מחתינהו, דלמא בגונב נפש נקבעה ההלכה רק — דגניבה לחודה קיימא ומכירה לחודה קיימא — ובבן סו"מ נקבעה אחרת — דגניבה אתחלתא דמכירה היא. אך לדעת רש"י — דפירש דפליגי חזקיה ור' יוחנן בדבר ולא חצי דבר — ניתא דממש דמיין להדדי, דבתרווייהו יש חיוב אחד המצטרף מעבירת שני אסורים. וההתאם הוא ממש גמור בזה דאף בבן סורר ומורה נראה ברור דאין חיובו על מעשה עבירה שעבר אלא על שם בן סורר ומורה החל על ידי עבירותיו. ואף כאן יש לנעוץ יסוד זה בעצם אופי חיוב בן סורר ומורה, דבן סו"מ הוה (לפי ידיעתי) החיוב היחידי — חוץ מחיוב גונב נפש — הבא מחמת עבירת שני אסורים נפרדים, לא תגנב ולא תאכלו על הדם, ולהכי נקטינן הכא

בסוגיין דוקא בן סו"מ בקשר עם מחלוקת חזקיה זר' יוחנן משום דבבן סו"מ — כמו בגונב נפש — איכא צירוף ב' אסורים שעל ידי עבירתם חל שם בגברא המחייבו מיתה. ובבן סו"מ סברא זו — דחיובו משום שם שחל בו ולא משום מעשה העבירה עצמו — היא כמעט משנה ערוכה (סנהדרין עא:). בן סורר ומורה נידון על שם סופו ימות זכאי ואל ימות חייב, וביתר ביאור תניא עלה בגמרא רבי יוסי הגלילי אומר זכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סו"מ שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב. וכן מפורש אף לעיל בפ' נגמר הדין (מו.) מי שעל חטאו נהרג יצא בן סו"מ שעל שום סופו נהרג. וא"כ הוה בן סו"מ ממש כגונב ומוכר נפש דבתרווייהו צירוף שני מעשי עבירה מהוה שם בגברא ושם זה הוא המחייבו. ושפיר מדמינן להו בשמעתין.

והנה על פי יסוד זה יש לחלק ביתר בירור בין גונב ומוכר נפש דאין חיוב הזמה חל אלא בהעידו אותם העדים על הגניבה ועל המכירה, וגונב וטובח ומוכר דחייב ד' וה' אף אם מעידים עדים שונים על הגניבה ועל הטביחה. דלדברינו דהשתא החלוק בולט, דבגונב ומוכר נפש יש כאן חיוב משום שם אחד ושם זה אי אפשר לחלקו, ומה שכת אחת פועלת חצי שם זה לאו כלום הוא דהוה חצי דבר. אך בגונב וטובח בהמה דודאי חיובו משום מעשי הגניבה והטביחה, והמעשים — והחיובים הבאים מחמתם — הרי אפשר לחלק, יש לחייבם אף בב' כתי עדים דכל חדא וחדא הוה דבר שלם. וא"כ שפיר יש לחלק לענין סוגיין בין חיוב גונב ומוכר נפש ועדים שהעידו עליו, דלדידי לא חשיב חצי דבר ולדידהו חשיב חצי דבר, ולק"מ משמעטא דמרובה; ופירוש רש"י נכון וברור.

והנה כל זה לפי מאי דס"ד בסוגיין דאף בעדי גניבה איתפלגון חזקיה זר' יוחנן. אך למאי דמסיק ר' פפא דבעדי מכירה כ"ע לא פליגי דנהרגין ולא נחלקו אלא בעדי גניבה — ולמאי דפירש רש"י דאף אליבא דר' פפא נחלקו בחצי דבר — אז צריך לפרש קצת אחרת, אף כי על אותה הדרך. דיסוד זה דיש לחלק בין חצי דבר לגבי הגנב ולגבי חיוב העדים זוממים יש לקיים אף למסקנא, אלא דצריך לומר דאליבא דר"ע העדים חייבים אם רק נגמר החיוב על פיהם, דבשעת הגדתם נתחדש כולו על ידם, ואף שאינו חל אלא מפני שכבר העידו עדים אחרים על איזה צד אחר, מ"מ הרי כעת סוף סוף מתחדש החיוב על ידם. וביחוד ניתן דבר זה להאמר ביחס לחיוב הבא משום שם מסויים ולא משום מעשה עבירה, דבהא ודאי שהם מהווים כעת כל חלות השם

בגברא]. ואף דלענין עדי חזקה חשיב לה ר' עקיבא חצי דבר ולא אמרינן דהוה דבר שלם במה שהאחרונים גומרים החיוב, היינו משום דהתם הא הוה חצי דבר חסרון בהגדה, וא"כ סוף סוף חסרה לה הגדה אתרתי שני קמייתא, וא"כ האיך יבואו העדים האחרונים ו"ישלימו" חזקת ג' שנים. אך בשמעתין לענין גונב נפש הא מצד ההגדה יש כאן דבר שלם — ולהכי מחייבים את הגונב עצמו — אלא שלגבי העדים א"א לחייבם א"כ פעלו כל החיוב, ולהא שפיר יש לחלק בין עדי גניבה לעדי מכירה, דבעדי מכירה המשלימים החיוב הוה דבר שלם ובעדי גניבה הוה רק חצי דבר.

ובמה שתלה רש"י מחלוקת חזקיה ור' יוחנן אף אליבא דרב פפא בדין חצי דבר, נדחקו המהרש"ל והמהרש"א בדבריו. אך באמת נראה דלא קשה מידי. דדעת הרז"ה דלחזקיה כל חיוב גונב ומוכר נפש הוה משום המכירה, דחה רש"י לגמרי. דסבר דזה ודאי דחייב משום שתי הפעולות, הגניבה והמכירה. וא"כ ע"כ דפליגי בחצי דבר, דלחזקיה דסבר כר"ע אין חיוב הזמה אלא בעדי מכירה שהרי רק על ידם נשלם החיוב, אך עדי גניבה פטורים דאין עדותם מהווה החיוב והרי היא לחודה קיימא, אך לר' יוחנן דסבר כרבנן אף עדי גניבה חייבים ואע"ג שלא השלימו החיוב, משום דסוף סוף ע"י צירוף עדותם יתחייב, והוה עדות על הגניבה כהתחלת החיוב הבא על המכירה. והפירוש צראה נכון וברור, אלא שלשון הגמרא דחוק, ויש עוד לעיין בזה.